

Zvonimir Jelinić*

Izvorni znanstveni rad

UDK 347.919.3:347.939.3

DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/32398>

Rad primljen: 29. srpnja 2024.

Rad prihvaćen: 3. prosinca 2024.

PISANI POSTUPAK I PRAVO NA USMENU RASPRAVU U SPOROVIMA MALE VRIJEDNOSTI

Sažetak: *U radu se govori o sporovima male vrijednosti i važnoj zakonskoj izmjeni iz 2022. kada je postupak u sporovima male vrijednosti postao pisani postupak u kojemu će sud provoditi ročište samo ako procijeni da je to potrebno radi provođenja dokaznog postupka ili potrebe da se osigura pravično vođenje postupka. Razmatra se je li novo pravilo konstruktivno te na koji način ono korelira s činjenicom da sporovi male vrijednosti nisu nužno bezvrijedni i marginalni postupci u ukupnom broju građanskih postupaka koji se vode pred hrvatskim sudovima. Ispituju se okolnosti o kojima bi suci trebali voditi računa pri odlučivanju o načinu provedbe postupka te se usputno raspravlja o drugim aspektima i posebnostima tih, po svemu sudeći, brojnih parničnih postupaka.*

Ključne riječi: *sporovi male vrijednosti, pisani postupak, pravo na pošteno suđenje, pravo na usmenu raspravu, arbitrarnost*

1. UMJESTO UVODA – KRATKI PRIKAZ DVA POSVE REALISTIČNA SLUČAJA

Izdavanje dnevne parkirne karte od strane javnih komunalnih poduzeća ili koncesionara javnih parkirališta zbog neplaćanja parkiranja učestala je pojava u Republici Hrvatskoj. Kao što je to slučaj s drugim uslugama koje imaju odliku masovnosti, s dugovima po osnovi neplaćenih dnevnih karti često se trguje pa postupke prisilne naplate ne pokreću izvorni vjerovnici, već cesionari.

S obzirom na to da je klasičnu mandatnu tužbu davno zamijenio sustav javnobilježničke ovrhe na temelju vjerodostojne isprave,¹ ovo najčešće u vidu računa ili izvotka iz poslovnih knjiga,

* Dr. sc. Zvonimir Jelinić, izvanredni profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, S. Radića 13, 31000 Osijek. E-adresa: zvonimir.jelinic@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7580-7843>.

¹ V. čl. 446. Zakona o parničnom postupku, dalje u tekstu i bilješkama: ZPP (Zakon o parničnom postupku, SL SFRJ 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991, Narodne novine, broj 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 148/2011 – službeni pročišćeni tekst, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023). Izravno obraćanje sudu s tužbom za izdavanje platnog naloga predstavlja tek supsidijarni mehanizam pokretanja postupka naplate dugovanja čije se

lako je zamisliti slučaj u kojemu postupak naplate ustupljene tražbine u visini dnevne parkirne karte započinje odvjetničkim prijedlogom za donošenje rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave.² Pravila ovršnog postupka dopuštaju ovrhovoditelju da u prijedlogu za ovrhu predloži da se ovrha odredi na jednom ili više predmeta ovrhe pa ovrhovoditelj putem odvjetnika zahtijeva izdavanje rješenja o ovrsi i naplatu tražbine i troškova postupka provedbom ovrhe na novčanoj tražbini ovršenika (zapljenom i prijenosom radi naplate) te paralelno na motornom vozilu u vlasništvu ovršenika (oduzimanjem, procjenom i prodajom vozila i namirenjem ovrhovoditelja), pri čemu se za potonji predmet ovrhe pribavlja i skupo tarifira posebno uvjerenje o vlasništvu nad vozilom od policijske uprave. Javni bilježnik kojemu je predmet dodijeljen u rad usvaja zaprimljeni prijedlog, donosi rješenje o ovrsi te nalaže ovršeniku namirenje tražbine i pratećih, deseterostruko većih troškova. Protiv rješenja o ovrsi ovršenik putem svoga odvjetnika izjavljuje obrazloženi prigovor u kojemu osporava potraživanje i nastale troškove postupka te izjavljuje niz materijalnopravnih prigovora. Sud kojemu je predmet upućen na rješavanje rješenje o ovrsi stavlja izvan snage i određuje provođenje parničnog postupka.

Prvotni ovršenik, sada tuženik, putem odvjetnika u parnici opet ističe i detaljno obrazlaže svoje prigovore pa tako među inim da je ustup potraživanja od strane tvrtke koncesionara parkirališta prema trgovačkom društvu koje se bavi naplatom potraživanja nezakonit te da postoji evidentni nedostatak aktivne legitimacije, da su ključne odredbe općih uvjeta ugovora ništetne jer su suprotne načelu savjesnosti i poštenja, da cijena dnevne parkirne karte ima odlike ugovorne kazne jer je neproporcionalna zbroju sati za koje se parkiranje naplaćuje, da su odluke jedinice lokalne uprave i samouprave koje reguliraju djelovanja koncesionara nezakonite jer su donesene od strane neovlaštenih tijela i potpisane od strane neovlaštenih osoba itd.

Prvostupanjski sud donosi odluku kojom odbija prigovor nedostatka aktivne legitimacije i održava platni nalog na snazi. Druge prigovore tuženika prvostupanjski sud ne razmatra.

Rješavajući o žalbi protiv prvostupanjske odluke u kojoj tuženik ponovno ističe prigovore istaknute tijekom prvostupanjskog postupka žalbeni sud izvodi zaključak da su pitanja koja tuženik postavlja u bliskoj vezi s utvrđivanjem činjeničnog stanja zbog čijeg se pogrešnog i nepotpunog utvrđenja ne može izjaviti žalba u sporu male vrijednosti te da je prvostupanjski sud svoju odluku utemeljio na relevantnim komunalnim propisima koji uređuju politiku parkiranja. Na materijalnopravne prigovore i pitanja istaknuta u žalbi drugostupanjski sud propušta dati odgovore.

Nezadovoljan, tuženik preko odvjetnika izjavljuje prijedlog za dopuštenje revizije Vrhovnom sudu Republike Hrvatske te postavlja niz pravnih pitanja na tragu svojih prigovora iz prijašnjih podnesaka.

Drugi je slučaj zamišljen na podlozi stvarnog i tragičnog događaja. Naime u neposrednoj blizini jednog velikog hrvatskog grada izbio je požar na prostoru tvornice plastike. Građani koji prebivaju na širem području grada danima su bili izloženi dimu s požarišta zbog čega su

postojanje dokazuje vjerodostojnom ispravom. Naime, predloži li stranka izravno sudu izdavanje platnog naloga, tada treba posebno navesti razloge zbog kojih predlaže njegovo izdavanje umjesto predlaganja ovrhe na temelju vjerodostojne isprave.

2 Postupanje s prijedlogom za donošenje rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave promijenilo se 2020. kada je izmijenjen Ovršni zakon. Naime, sada čl. 281. Ovršnog zakona (Narodne novine, broj 112/2012, 25/2013, 93/2014, 55/2016, 73/2017, 131/2020, 114/2022, 6/2024) određuje obvezu bilježnika da prije izdavanja rješenja o ovrsi službeno obavijesti dužnika da u roku od 15 dana može ispuniti svoju obvezu prema ovrhovoditelju. Bitno je primijetiti kako u ovoj fazi postupka ovršenik ne može istaknuti nikakve prigovore zato što javnobilježnička opomena u naravi predstavlja službeni poziv na plaćanje.

pozvani od strane vlasti da zatvore prozore i ostanu u svojim domovima. Škole i druge institucije bile su zatvorene te su otkazane priredbe, sportski događaji i sva druga društvena događanja. Nakon što je požar uspješno ugašen u medijima se počinju pojavljivati informacije o nizu prijašnjih incidenata u tvornici, o nezakonitostima u postupanju s otpadom te propustima tijela nadležnih za nadzor nad obavljanjem djelatnosti.

Ogorčeni građani pojedinačno tuže trgovačko društvo u čijem je vlasništvu tvornica plastike zahtijevajući naknadu različitih oblika imovinske i neimovinske štete. Pojedinci optiraju tužiti ne samo trgovačko društvo, već i jedinicu lokalne uprave i Republiku Hrvatsku pod čijom kapom posluju tijela zadužena za nadzor nad obavljanjem opasnih djelatnosti. Većina zahtjeva je ispod vrijednosnog limita za sporove male vrijednosti koji prema važećim pravilima Zakona o parničnom postupku (ZPP) iznose 1320 € za redovni postupak i 6630 € za trgovačke sporove.

Više tisuća tužbi u kratkom vremenu pristizhe na nadležne sudove nakon čega započinju brojni postupci u kojima se javljaju različita činjenična i pravna pitanja, od utvrđenja odgovornosti za štetu i procjene njezina stvarnog opsega do tumačenja materijalnog prava, posebno čl. 1100. Zakona o obveznim odnosima.

Zakon o parničnom postupku nije indiferentan prema istini iako je riječ o sporovima male vrijednosti. U nedostatku pravomoćnih odluka o postojanju kaznenog djela i kaznene odgovornosti te uzimajući u obzir tvrdnje kako pravilo o slobodnoj ocjeni dokaza u sporovima male vrijednosti ne nailazi uvijek na odobravanje viših sudova,³ može se samo pretpostaviti kako bi u znatnom broju slučajeva bila riječ o iscrpljujućim parnicama.

Prvoopisani slučaj korisna je polazna točka za ovaj tekst zato što je nesporno da se u bagatelnim predmetima mogu pojaviti brojna složena pravna pitanja o kojima je odluku moguće donijeti na temelju podnesaka i dostupnih dokumenata, bez održavanja ročišta i provođenja usmene rasprave. Drugi slučaj je drukčiji zato što bi se radi donošenja održivih odluka sudovi u pravilu morali uplesti u provođenje kompliciranih dokaznih postupaka, izgledno i provođenje raznih vrsta vještačenja.

No neovisno o spomenutim razlikama, ako se oba prikazana slučaja sagledaju integralno, tada proizlazi:

a) da se u sporovima male vrijednosti mogu javiti kompleksna pravna i činjenična pitanja. Katkad će angažman stručnjaka biti od presudne važnosti za uspješno ostvarivanje i zaštitu prava. Danas se protiv drugostupanjske presude donesene u sporu male vrijednosti, ako Vrhovni sud Republike Hrvatske dopusti, može izjaviti revizija što također govori u prilog tvrdnji da sporovi male vrijednosti nisu bilo kakvi sporovi, već sporovi u kojima se mogu javiti pravna pitanja koja zaslužuju pozornost najviše instance.

b) da troškovi ostvarivanja pravne zaštite u sporovima male vrijednosti mogu premašivati vrijednost koja se utužuje. Ovo će posebno biti slučaj kada se postupak pokreće radi naplate trivijalnih iznosa kao što je to slučaj s opisanom naplatom tražbine u visini dnevne karte. Ako su stranke zastupane od strane odvjetnika, tada će najveći dio parničnih troškova otpasti na trošak odvjetničke nagrade. *Nota bene*, u nekim državama stranke ne mogu prevaljivati plaćanje troškova na stranku koja izgubi spor jer se ne primjenjuje pravilo prema kojem plaćanje troškova tereti

3 O tome v. Iva Buljan, „Novo uređenje postupaka u sporovima male vrijednosti“ (2022) Novi informator 6750.

stranku koja izgubi spor ili, što je češća pojava, postoje znatna ograničenja pravila prema kojem stranka koja izgubi spor plaća troškove pobjednika.⁴ U takvim okolnostima strankama koje nisu sigurne u uspjeh vođenje spora bit će „isplativo“ samo ako se samozastupaju.

c) da će katkad spor male vrijednosti biti pogodan za izvanraspravno rješavanje, dok će katkada biti potrebno održati ročište i saslušati stranke. Jednako kao i u redovnim parničnim postupcima, sudovanje u sporovima male vrijednosti iziskuje određenu razinu fleksibilnosti u postupanju, adekvatnu organizaciju rada te individualnu i kolektivnu sposobnost sudaca za prepoznavanje predmeta koji zaslužuju povećanu pozornost sustava.

Ne postoje podaci o broju sporova male vrijednosti u ukupnoj masi parničnih predmeta niti se takvi podaci mogu lako pribaviti. Riječ je o velikim propustima tijela zaduženih za pravosudnu statistiku jer je bez konkretnih podataka katkada teško provjeriti pojedine stavove i krojiti nove procesne modele. Statistički podaci i pregledi broja predmeta i kretanja predmeta prema godinama i vrsti predmeta iz dostupnih izvješća ne samo da ne otkrivaju broj sporova male vrijednosti, već se posebno ne navodi ni broj predmeta prosljeđenih od javnih bilježnika po prigovoru na rješenje o ovrsci na temelju vjerodostojne isprave (upisnik „Povrv“).⁵ Takvi bi se podaci mogli eventualno prikupiti ako bi se dobilo dopuštenje i obavio uvid u sustav *eSpis*, iz čega bi se potom moglo naslutiti koliko je postupaka u sporovima male vrijednosti vođeno i rješavano pred našim sudovima u nekom razdoblju. Naime, sudska pravila za kategorizaciju predmeta ne poznaju poseban upisnik za sporove male vrijednosti.⁶ S druge strane, upravo bi se iz broja „Povrv“ predmeta mogao naslutiti postotak sporova male vrijednosti u ukupnom broju parničnih predmeta jer je općepoznato da je veoma čest predmet spora u „Povrv“ predmetima naplata tražbine male vrijednosti.⁷ Postoje i indikativni podaci prema kojima su pred pojedinim sudovima sporovi male vrijednosti u nekom trenutku dostizali gotovo polovicu svih parničnih predmeta u radu.⁸

4 Čak i površno sagledavanje troškova pravne zaštite dovodi do zaključka da u Hrvatskoj, kao i drugdje u svijetu, dominantnu sastavnicu u ukupnim troškovima čini trošak odvjetničkih nagrada. O troškovima i financiranju pravne zaštite na komparativnopravnoj razini v. npr. Christopher Hodges et al. (eds), *The Costs and Funding of Civil Litigation. A Comparative Perspective*. Hart Publishing (Oxford 2010). Uzgred rečeno, u Hrvatskoj je vrijednost boda odvjetničke nagrade narasla s 10 na 15 kuna 2022. godine da bi novom verzijom tarifnog propisa (puni naziv: Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika Narodne novine, broj 138/2023), vrijednost boda bila preračunata u novu valutu i sada iznosi 2 €.

5 V. izvješća o stanju sudbene vlasti za protekle godine. Sva izvješća dostupna su na stranicama Vrhovnog suda Republike Hrvatske (www.vsrh.hr). Posebne statistike i rubrike za „Povrv“ predmete i sporove male vrijednosti nemaju ni kvartalna izvješća za rad pojedinih sudova koja su, usput rečeno, veoma različitog sadržaja i forme pa tako neki sudovi poput Općinskog suda u Vinkovcima u svojim kvartalnim izvješćima donose samo podatke o broju primljenih odnosno riješenih i neriješenih predmeta <<https://sudovi.hr/sites/default/files/users/user223/Rezultati%20rada%20OpC4%87inskog%20suda%20u%20Vinkovcima%20od%201.%20travnja%202024.%20do%2030.%20lipnja%202024.pdf>>, dok neki sudovi poput Općinskog suda u Zagrebu pružaju i podatke o broju riješenih i neriješenih predmeta u odnosu na jedinu vrstu predmeta <<https://sudovi.hr/hr/ogszg/pristup-informacijama/rezultati-rada-opcinskog-gradanskog-suda-u-zagrebu>>).

6 S tim u vezi v. čl. 187. Sudskog poslovnika (Narodne novine, broj 37/2014, 49/2014, 8/2015, 35/2015, 123/2015, 45/2016, 29/2017, 33/2017, 34/2017, 57/2017, 101/2018, 119/2018, 81/2019, 128/2019, 39/2020, 47/2020, 138/2020, 147/2020, 70/2021, 99/2021, 145/2021, 23/2022, 12/2023, 122/2023, 55/2024). Sudski poslovnik ne poznaje posebnu oznaku za upisnik parničnih postupaka (P) za domaće sporove male vrijednosti, ali poznaje za predmete europskog postupka za sporove male vrijednosti (P-eu) te posebno šifrira predmete koji su prosljeđeni od javnog bilježnika po prigovoru na rješenje o ovrsci na temelju vjerodostojne isprave (Povrv).

7 Spomenutu činjenicu najlakše je utvrditi pregledom sudske prakse dostupne na internetu, naprimjer putem pravnog servisa Ius-Info. Naime, iz okvirnog pregleda dostupnih sudskih odluka proizlazi da većina sporova male vrijednosti svoju podlogu ima u prethodno izdanim platnim nalogima.

8 V. Zrinka Tironi, „Postupak u sporovima male vrijednosti – potreba za većom učinkovitosti“ (2022) 43(3) Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, str. 818.–819. Iz podataka prikazanih u radu proizlazi i jedan zabrinjavajući trend, a riječ je o

Odredba ZPP-a o o tome što predstavlja sporove male vrijednosti (čl. 458. ZPP-a⁹) omogućava da se brojni i različiti predmeti razmatraju primjenom posebnih pravila. U praksi će najčešće biti riječ o postupcima naplate tražbina za koje postoje određeni pisani trag i isprava. Moderna društva obilježava hiperprodukcija i hiperpotrošnja pa su slučajevi prodaje i isporuke svih vrsta usluga i proizvoda česta pojava, a ne treba zanemariti ni postupke radi naplate tražbina i šteta iz zakupnih i najamnih odnosa te tražbina koje potječu iz različitih pisanih sporazuma ili u praksi i dalje sveprisutnih usmenih dogovora.

Niz je pitanja i pojava važno razmotriti kako bi se prosudio značaj i uloga sporova male vrijednosti u hrvatskom pravnom sustavu. Što su temeljne funkcije posebnih pravila ZPP-a za sporove male vrijednosti? Je li riječ o postupcima u kojima je kvalitetu suđenja zbog njihove male ekonomske vrijednosti dovoljno jamčiti provizorno ili treba ustrajavati na osiguravanju kvalitetne sudske zaštite? Treba li braniti pravo stranaka koje se samozastupaju da usmeno komuniciraju sa sudom ili je prihvatljivo inzistirati na tome da se sva komunikacija sa sudom odvija pisanim putem? Neki autori su već bili primijetili da problematika sporova male vrijednosti zahtijeva ozbiljne prosudbe i zapažanja kao i da zakonska izmjena koja sucima i sudskim savjetnicima ostavlja diskrecijsko pravo odlučivanja o tome hoće li se provesti pisani postupak bitno transformira sudovanje u sporovima male vrijednosti.¹⁰

U radu se posebno ne analiziraju protekle izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku u odnosu na postupke u sporovima male vrijednosti niti se posebno pobrojavaju i raspravljaju razlike u odnosu na pravila redovnog parničnog postupka. O svemu postoje tekstovi i radovi pa bi se analiza svih zakonskih promjena svela na prepričavanje i komentiranje već iznesenih podataka i činjenica, u naravi nešto što se želi posve izbjeći.¹¹ Posebni spomen raznovrsnih komparativnopravnih rješenja koja za sporove male vrijednosti postoje drugdje u svijetu također nije predmet obrade i istraživanja.¹² Njihov varijetet plod je historijskog razvoja i drukčije

tome da se unatoč znatnom smanjenju broja predmeta koji pristižu na općinske i trgovačke sudove, pa tako i predmeta male vrijednosti, trajanje postupaka ne skraćuje, već naprotiv, dodatno prolongira.

- 9 Članak 458. ZPP-a: Sporovi male vrijednosti, prema odredbama ove glave, jesu sporovi u kojima se tužbeni zahtjev odnosi na potraživanje u novcu koje ne prelazi svotu od 1.320,00 eura.
Sporovima male vrijednosti smatraju se i sporovi u kojima se tužbeni zahtjev ne odnosi na potraživanje u novcu, a tužitelj je u tužbi naveo da pristaje da umjesto udovoljenja određenom zahtjevu primi određeni novčani iznos koji ne prelazi svotu iz stavka 1. ovog članka (članak 40. stavak 1).
Sporovima male vrijednosti smatraju se i sporovi u kojima predmet tužbenog zahtjeva nije novčana svota, već predaja pokretne stvari čija vrijednost, koju je tužitelj u tužbi naveo, ne prelazi svotu iz stavka 1. ovog članka (članak 40. stavak 2.).
- 10 V. Zrinka Bulka i Dražen Jakovina, *Sporovi male vrijednosti. Priručnik za polaznike Pravosuđne akademije* (2016), str. 5. Također v. Iva Buljan, *op. cit.* te Jug, Jadranko i Maganić, Aleksandra, *Novela Zakona o parničnom postupku i ostala sporna pitanja* (2022), str. 35. i d.
- 11 Takva bi analiza bila korisna tek radi komparacije i uvida u odredbe koje su mijenjane ili su bile u primjeni. Kada je riječ o radovima koji detaljnije progovaraju o sporovima male vrijednosti u hrvatskom pravu, v. npr. Jozo Čizmić, „Postupak u sporovima male vrijednosti u svjetlu odredaba novele ZPP 2019“ (2020) 41(1) Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, str. 243.–267. te Mihajlo Dika, „Novelirani postupak u sporovima male vrijednosti“ (2009) 30(1) Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), str. 1.–32.
- 12 Pregled materijala dostupnih na internetu pokazuje da je dostupno mnogo korisnih materijala (v. bilj.) pri čemu su u američkoj literaturi dominantni praktično primjenjivi materijali. U tom smislu v. npr. Philip Straniere, *Filing & winning small claims for dummies* (John Wiles & Sons 2016), Ralph Warner, *Everybody's Guide to Small Claims Court* (9 edn, Nolo 2003), Sean P. Coleman, *Pursuing a Case in Small Claims Court* (MCLE 2010). Vrijedi spomenuti i kako zanimljiv povijesni osvrt na sporove male vrijednosti u Americi daje Eric H. Steele, “The Historical Context of Small Claims Court“ (1981) *American Bar Foundation Research Journal* 293, str. 293–376. Također v. Enno Engbers, *Small Claims und effektiver Rechtsschutz: Eine rechtshistorische und rechtsvergleichende Untersuchung zur zivilgerichtlichen Behandlung von Bagatellstreitigkeiten in Deutschland und Südafrika von 1500 bis 2000* (Duncker & Humblot, 2003).

organizacije pravnih sustava što zahtijeva ne samo zasebno, već i veoma opširno istraživanje koje izlazi iz okvira zadane teme.

Na ovome mjestu može se samo reći kako je posebna glava Zakona o parničnom postupku o postupcima u sporovima male vrijednosti jedno vrijeme služila kao poligon za propitivanje učinkovitosti odredbi koje su se kasnije prelijevale na redovni postupak,¹³ sve pod sveprisutnom krilaticom kako je parnični postupak potrebno osuvremeniti, pojeftiniti i ubrzati jer na sudove pristiže previše predmeta koje oni ne mogu obraditi u razumnom roku.

Nakon zapažanja o različitim funkcijama posebnih procesnih pravila za sporove male vrijednosti raspravlja se o novoj odredbi iz 2022. godine prema kojoj sud ima diskrecijsko pravo odlučiti hoće li postupak provesti bez održavanja ročišta. Prosudbe o tome je li novo pravilo u dosluhu s drugim procesnim pravilima i načelima i specifičnim funkcijama posebnih pravila za sporove male vrijednosti te o kojim okolnostima treba voditi računa pri primjeni odredbe o pisanom postupku daju se u završnim dijelovima rada.

2. TEMELJNE FUNKCIJE POSEBNIH PRAVILA ZA SPOROVE MALE VRIJEDNOSTI U SUVREMENOM DRUŠTVENOM I PRAVNOM KONTEKSTU

Sporovi male vrijednosti (poznati i kao bagatelni, odnosno malični sporovi) i pravila Zakona o parničnom postupku o sporovima male vrijednosti predstavljaju nezaobilaznu temu u staroj literaturi.¹⁴ To je sasvim razumljivo s obzirom na to da posebna pravila za suđenje u sporovima male vrijednosti u našem sustavu građanskog procesnog prava postoje već pedeset godina. U sustav pravila građanskog parničnog prava ona su ponovno uvedena 25. travnja 1972. četvrtom novelom poslijeratnog ZPP-a iz 1956.¹⁵ Tada je taj tip postupka obilježavala odredba koja je predviđala obvezni pokušaj poravnanja pred tadašnjim mirovnim vijećima iz-

13 Ispitivanje učinkovitosti pojedinih procesnih rješenja poput uvođenja prethodnog postupka provedeno je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2008. na način da je za postupke u sporovima male vrijednosti uveden prethodni postupak kao stadij u kojemu stranke moraju iznijeti sve svoje činjenične i dokazne prijedloge da bi kasnije institut prethodnog postupka bio proširen na redovni parnični postupak. U odnosu na sporove male vrijednosti u zakonsko rješenje interveniralo se propisivanjem dužnosti stranaka da činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i dokaze potrebne za utvrđivanje iznesenih činjenica predlože prije održavanja pripremnog ročišta, a na pripremnom ročištu samo ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti odnosno predložiti (usp. čl. 299. ZPP-a s čl. 461.a ZPP-a). O tome je li prethodni postupak doista i doveo do koncentracije i kraćeg trajanja parnica v. Juraj Brozović (2021), „Je li prethodni postupak doveo do koncentracije i kraćeg trajanja parničnog postupka?“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu (71)5, str. 715.–766.

14 Tako je još Srećko Zuglia u svojoj knjizi *Građanski parnični postupak FNRJ iz 1957.*, udžbeniku koji je očito bio važan oslonac kasnijim sistematizacijama materije parničnog procesnog prava, istakao da su posebna pravila za parnice o zahtjevima manje vrijednosti postojala i u starim zakonima o građanskom parničnom postupku koji su redom poznavali skraćene postupke, pa tako prema austrijskom postupniku iz 1895., hrvatskom od 1852. s novelom iz 1876., ugarskom iz 1911. te bivšem jugoslavenskom iz 1929. Pri tome treba uzeti da su za „skraćenje“ parničnog postupka, koje je i tada obilježavala dugotrajnost i značajni troškovi aspekt postojale dvije metode – prva koja se sastojala u metodi tzv. uprošćene kognicije i druga koja se sastojala u ograničenju izviđanja uz mogućnost simultane uporabe obje metode. Zuglia metodu ograničenog izviđanja opisuje kao postupanje koje je podrazumijevalo da se pravni odnos nije ispitivao niti rješavao u cjelini, već samo s obzirom na pojedine sporne dijelove, odnosno samo s obzirom na stanovite likvidne dokaze i likvidne prigovore. O tome opširnije v. u Srećko Zuglia, *Gradanski parnični postupak FNRJ* (Školska knjiga 1957), str. 577. i d.

15 Tako Borivoje Poznić, *Gradansko procesno pravo* (Savremena administracija 1989), str. 389.–391.

među građana koji imaju prebivalište ili boravište na području istog suda ili, ako su zaposleni, u organizaciji u kojoj postoji takvo vijeće.¹⁶

Izvorna jugoslavenska verzija ZPP-a otkriva da su tada, baš kao i danas, sporovi male vrijednosti bili određeni kao sporovi u kojima je istaknut tužbeni zahtjev koji se odnosi na potraživanje u novcu, predaju pokretne stvari ili neki drugi zahtjev koji prati iskazana spremnost tužitelja da umjesto ostvarenja zahtijevane činidbe primi iznos koji ne prelazi zakonom određenu svotu.¹⁷ Tada su, jednako kao i danas, bila predviđena odstupanja od općih pravila postupka što je bilo zasnovano na stavu da u sporovima koji nemaju osobitu novčanu vrijednost ne treba primjenjivati one odredbe koje parnicu čine složenijom i produžuju njezino trajanje.¹⁸

Sumarnost i odstupanja od pravila redovnog parničnog postupka mogu se opravdavati na različite načine. Jedan od načina je svakako sagledavanje različitih funkcija posebnih pravila.

Potreba za uspostavom efikasnosti u odvijanju svih oblika robno-novčanog prometa, posljedično i pravnog reda svakako predstavlja temeljnu društvenu funkciju posebnih pravila. Riječ je o odgovoru procesnog prava na društvenu potrebu da se pojedini, najčešće sporovi radi isplate manjeg iznosa novca, što brže okončaju kako bi se strankama pružila mogućnost da na najbrži način naplate potraživanja, odnosno prisile suprotnu stranku na određeno postupanje.¹⁹

U prošlosti je mandatni postupak bio zamišljen kao osnovni mehanizam ostvarivanja brze naplate u kojemu sud bez ročišta i saslušanja tuženika izdaje osuđujući nalog – „mandat“. Mandatna tužba i platni nalog opstali su kao temeljni instrument za naplatu dugovanja koja se u pravilu dokazuju ispravama i taj je model bio u uporabi i onda kada ZPP nije poznavao sporove male vrijednosti, da bi mu se kasnije kao važan postupak reducirane kognicije pridružio i spor male vrijednosti (riječ je spomenutim zakonskim izmjenama iz 1972.).

Poveznice između mandatnog postupka i spora male vrijednosti s vremenom su se prelile u normativni okvir. Danas se u Zakonu o parničnom postupku na više mjesta isprepleću odredbe o postupanju s platnim nalogima i pravila za sporove male vrijednosti.²⁰ Za razliku od velikih dugova i (ne)plaćanja koja uobičajeno prate zadužnice i drugi vidovi osiguranja, kod malih dugova podnošenje prijedloga za donošenje rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave u velikom broju slučajeva predstavlja prvi korak prema sporu male vrijednosti, dakako ako ovršenici ne postupe po javnobilježničkoj opomeni i pravovremeno istaknu prigovor protiv rješenja o ovrsi.²¹

16 Opširnije o ustupanju predmeta male vrijednosti mirovnim vijećima, nadležnosti mirovnih vijeća te ustavnosti odredbe čl. 468. st. 1. tadašnjeg (novog) Zakona o parničnom postupku v. u Siniša Triva, Velimir Belajec, Mihajlo Dika, *Novo parnično procesno pravo* (Informator 1977), str. 168. i d.

17 Usp. čl. 458. Zakona o parničnom postupku (Službeni list SFRJ, broj 4/1977.) s istim člankom važećeg ZPP-a. Obiteljski zakon izrijekom propisuje da se u sporovima radi uzdržavanja ne primjenjuju pravila o postupcima u sporovima male vrijednosti (v. čl. 423. Obiteljskog zakona (Narodne novine, broj 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023, 156/2023).

18 V. Borivoje Poznić, *op. cit.*, str. 389. Nema sumnje da je uvijek riječ o kondemnatornim zahtjevima čiji se specifikum ogleda u činjenici da njihovo ostvarivanje nije skopčano s ispunjavanjem pretpostavke o postojanju pravnog interesa jer poluga za ostvarivanje te vrste zahtjeva ne može biti samopomoć.

19 Tako Samuel Kamhi, *Gradanski sudski postupak*, (IV. dopunjeno i prerađeno izdanje, Zavod za izdavanje udžbenika 1967).

20 Najvažnija odredba je svakako da će se postupak u sporovima male vrijednosti provoditi i u povodu prigovora protiv platnog naloga ako vrijednost osporenog dijela platnog naloga ne prelazi svotu od 1320 € (čl. 460. ZPP-a).

21 U hrvatskom pravnom sustavu platni nalog i sustav ovrhe na temelju vjerodostojne isprave predstavlja jezgru certificiranja nespornih tražbina što je plod zakonskog uređenja koje datira iz vremena Jugoslavije kada efikasnost pravosuđa željela postići otvaranjem mogućnosti neposrednog pokretanja ovrhe (tako Alan Uzelac i Marko Bratković u „Certificiranje nespornih

Iz daljnjeg sagledavanja društvene funkcije posebnih pravila ispada da se odstupanje od redovnih pravila postupka može opravdavati i potrebom da se raspoloživi resursi koje društvo dodjeljuje pravosuđu koncentriraju na one predmete koji su važni za razvoj društva i društvenih odnosa i one koji su vrijednosno „teški“.

No takav stav nije u dosluhu s činjenicom da spor visoke vrijednosti može u mnogim svojim aspektima biti manje složen i jednostavniji za odlučivanje od spora male vrijednosti kao i da rješavanje pravnih pitanja iz jeftinijeg spora također može imati dalekosežne učinke za društvene i ekonomske odnose i prakse. Primjera radi, u sustavu u kojem kolektivna zaštita slabo funkcionira, jedna javno objavljena i od višeg suda potvrđena presuda prema kojoj su naknade koje naplaćuje banka nezakonite, može otvoriti prostor za niz tužbi isto kao što bi se utvrđenje suda da dnevne parkirališne karte imaju obilježja ugovornih kazni potencijalno odrazilo ne samo na prava i obveze brojnih građana, već bi vjerojatno u konačnici dovelo i do promjena komunalnog sustava pravila za djelatnost naplate parkiranja.²²

Uvođenje i primjena posebnih pravila ima i svoju ustavnopravnu dimenziju pa se posebna pravila za postupke male vrijednosti opravdavaju potrebom da se u sustavu čiji su resursi ograničeni svima osigura „kakav-takav“ pristup sudovima. Samopomoć je zabranjena i svakome tko ima pravni interes treba priznati pravo na zaštitu. Ne postoji pravilo prema kojem sud može otkloniti suđenje zato što je vrijednost predmeta spora neznatna, jednako kao što neznatna vrijednost spora ne isključuje primjenu jamstva na pošten postupak, o čemu je svojevremeno progovarao i Europski sud za ljudska prava.²³ Ograničenja, pa i ona u sumarnim postupcima, nikada ne smiju biti definitivna – takva da spriječe stranke u ostvarivanju pravne zaštite.²⁴

Osim toga, postavlja se pitanje smije li ostvarivanje ekonomičnosti biti na uštrb zakonitosti jer je neupitno da se samo na temelju pravilno utvrđenog činjeničnog stanja i pomnog studiranja pravne problematike može donijeti zakonita odluka.²⁵ S druge strane, ispravna primjena prava na pojedinačni slučaj kao samostalni cilj i svrha parničnog postupka već neko vrijeme nije u fokusu nove – moderne paradigme parničnog postupka. Već gotovo 30 godina, još od engleske reforme pravila parničnog postupka s kraja devedesetih kada se izašlo sa stavom da sporost, složenost i troškovni aspekt građanskog pravosuđa treba uravnotežiti, diljem Eu-

tražbina u domaćem i poredbenom pravu“ (2015) Zbornik Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, str. 86.). Već je spomenuto kako se sustav izdavanja rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave promijenio 2020. godine kada je uvedena javnobilježnička opomena, sada normirana u čl. 281. OZ-a. Ona pretpostavlja ocjenu javnog bilježnika da je prijedlog za ovrhu dopušten i uredan, nakon čega se upućuje obavijest dužniku da se obveza može ispuniti u roku od 15 dana. Dakle, protiv obavijesti se ne može izjaviti neki oblik priziva s pratećom argumentacijom jer je riječ o prostom pozivu na plaćanje s upozorenjem i uputom iz koje mora proizlaziti da će se protiv dužnika izdati rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave ako u zakonskom roku ne izvrši obvezu iz prijedloga za ovrhu kao i da ovršenik protiv rješenja o ovrsi ima pravo izjaviti prigovor te u konačnici da spor s ovrhovoditeljem ovršenik može pokušati riješiti izvansudskim putem.

22 Povrh svega, može se reći i kako monetarnu vrijednost često obilježava subjektivni element. Iznos od tisuću ili pet tisuća eura za nekoga može biti priličan, a za neku osobu ili *business* posve banalni novac. Slično je i s poimanjem vrijednosti stvari. Pas pojedincu može vrijediti mnogo u emocionalnom smislu, kao fizička pomoć (slijepce osobe) ili nezamjenjivo sredstvo rada (pastirski psi) unatoč tome što njegova „tržišna vrijednost“ ne mora biti osobito visoka.

23 U predmetu *Põnkä v. Estonia* (zahtjev br. 64160/11, odluka od 8. studenog 2016.) Europski sud za ljudska prava ustvrdio je kako pojednostavnjena procesna pravila, inače imanentna za sporove male vrijednosti, moraju voditi računa o pravu na pošteno suđenje koje jamči Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

24 Tako Siniša Triva, *Gradansko procesno pravo I.* (Narodne novine 1972), str. 114.

25 Tako Jože Juhart, ovo prema prema Siniša Triva i Mihajlo Dika, *op. cit.*, str. 145.

rope pa tako i u Hrvatskoj, razmatra se na koji bi se način mogla postići viša razina ravnoteže između pravilnog i zakonitog suđenja i ukupnog utroška resursa suda i stranaka.²⁶

Upravo se vrijednosni i troškovni aspekt posebnih pravila za sporove male vrijednosti ističe kao jedan od ključnih aspekata svake rasprave o uređenju sporova male vrijednosti. Međutim, načelo *de minimis non curat praetor* neprihvatljivo je u sustavu modernog procesnog prava.²⁷ S druge strane, relevantnost načela procesne ekonomije koje stremlje općem smanjenju troškova ne treba dovoditi u pitanje. Udžbenički gledano, ono traži od sudova da se sa što manje utroška vremena, društveno korisnog rada i materijalnih sredstava postigne što povoljniji rezultat.²⁸

Imajući na umu da su u praksi predmet utuživanja nerijetko mali iznosi, jasno je kako idealni odnos sredstava koja su potrebna da bi se pokrenuo kotač pravosuđa i vrijednosti predmeta spora teško može dostići društveno prihvatljiv balans. Tako parnični troškovi u sporovima male vrijednosti lako postaju veći od vrijednosti tražbine, dok u slučajevima kada se utužuju tražbine čija je vrijednost bliža gornjim zakonskim granicama, ukupni trošak pravne zaštite može predstavljati značajan postotak od utužene tražbine, što će osobito biti slučaj kada stranke zastupaju odvjetnici.

U tom smislu prije svega treba primijetiti da je postizanje odgovarajućeg kompromisa između ekonomičnosti i zakonitosti u sporovima male vrijednosti jedno izuzetno složeno pitanje koje pravila parničnog postupka mogu adresirati tek u ograničenoj mjeri.

Iz perspektive stranaka stvarnost je takva da one neće biti uvijek stimulirane pokretati postupke i prigovarati rješenjima o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave. To zapravo čini tek mali broj građana jer je jedan od temeljnih problema s kojima se stranke suočavaju pri parničniji i odlasku na sud nedostatak pravne naobrazbe i novca za angažman odvjetnika.

Iz perspektive sudbene vlasti, sposobnost proniknuti u srž spora, odabir najboljih dokaza, studiranje pravne problematike i osjećaj za pravičnost ne ovise o zakonu, već o individualnim kvalitetama i sposobnostima sudaca. Upravo će individualne kompetencije i stručnost osobito dolaziti do izražaja kada procesni propis dopušta diskrecijsko odlučivanje kao što je to slučaj s rukovođenjem postupka i provođenjem pisanog postupka.²⁹

26 Opširnije o paradigmi trodimenzionalnog postupka i načinu na koji se ona ostvaruje u kontekstu ZPP-a v. u Alan Uzelac, *Zakon o parničnom postupku prema novoj paradigmi?* u Jakša Barbić (ur.) *Modernizacija parničnog procesnog prava*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti 2023), str. 125.–140.

27 Načelo „*de minimis non curat praetor*“ je svojevrmeno minijaturno objasnio Marko Petrak (Marko Petrak, „*DE MINIMIS NON CURAT PRAETOR*, lat. *pretor ne vodi računa o sitnicama*“, Novi informator od 1. siječnja 2014.) koji je tada naveo kako je u rimskoj pravnoj tradiciji navedena izreka nastala na temelju jednog fragmenta klasičnog pravnika Kalistrata (Callistratus, *Digesta* 4, 1, 4), a sadržava pravilo prema kojem je pretor kao pravosudni magistrat mogao otkloniti odlučivanje u predmetima čija je vrijednost neznatna, odnosno čije bi vođenje prouzročilo nerazmjerne troškove. U pravnoj praksi o načelu se svojevrmeno izjasnio Visoki trgovački sud RH koji je u predmetu PŽ-4670/00 od 9. listopada 2001. ustanovio da „zbog malog iznosa vrijednosti spora sud nije ovlašten odbaciti tužbu, već je dužan odlučiti o tužbenom zahtjevu pa da se u konkretnom slučaju ne može primjenjivati propis rimskog prava“.

28 Tako Siniša Triva i Mihajlo Dika, *Gradansko parnično procesno pravo* (VII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine 2004), str. 144. Ude postupak problematiku sporova male vrijednosti osobito veže za načelo ekonomičnosti. V. Lojze Ude, *Civilni pravdni postopek* (ČZ Uradni list SRS 1988), str. 102.–103., 289.–292.

29 Točno je, kako utvrđuje Juraj Brozović u svojem doktoratu, da u modernom parničnom postupku u pripremi i organizaciji raspravljanja ključnu ulogu ima sud u smislu da upravo sudac koji drži predmet u radu utječe na određenje predmeta spora i predmeta raspravljanja kao i na sve druge aktivnosti o kojima ovisi pravilnost i pravodobnost pravne zaštite. O svemu opširnije v. u Juraj Brozović, *Priprema i organizacija raspravljanja u parničnom postupku* (doktorski rad, Pravni fakultet Zagreb, 2021), str. 15. i d.

3. O SPORU MALE VRIJEDNOSTI KAO PISANOM POSTUPKU I DISKRECIJSKOM PRAVU SUDA DA OTKLONI USMENU RASPRAVU I PROVEDE PISANI POSTUPAK

Izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022. godine izmijenjena je jedna od ključnih odredbi koja uređuje postupanje sudova u sporovima male vrijednosti – članak 461.a ZPP-a.³⁰ Tada je uvedeno pravilo prema kojem je postupak u sporovima male vrijednosti pisani postupak te je propisano da će sud u postupcima u sporovima male vrijednosti održati ročište ako to smatra potrebnim radi provođenja dokaznog postupka ili ako barem jedna od stranaka podnese takav obrazloženi prijedlog. Sud je ovlašten rješenjem odbiti prijedlog stranke za održavanje ročišta ako smatra, s obzirom na okolnosti slučaja, da se pravično vođenje postupka može osigurati i bez održavanja ročišta. Protiv rješenja kojim se odbija prijedlog stranke za održavanje ročišta nije dopuštena posebna žalba.³¹

U konačnom prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a novu odredbu prati sljedeće obrazloženje: „Ovom odredbom mijenja se članak 461.a. Zadržavaju se dosadašnje odredbe stavaka 1. i 2., dok se postupak u sporovima male vrijednosti uređuje kao pisani postupak te se definira način dostave odluka suda u takvim predmetima. U sporovima male vrijednosti sud će održati ročište ako to smatra potrebnim radi provođenja dokaznog postupka ili ako barem jedna od stranaka podnese takav obrazloženi prijedlog. Sud može rješenjem odbiti prijedlog stranke za održavanje ročišta prema ocjeni konkretnog slučaja, protiv kojeg nije dopuštena posebna žalba. Na taj način omogućava se brže rješavanje navedenih postupaka, smanjene troškova, kao i veći broj riješenih predmeta. Dosadašnji stavci 3. do 8. postaju stavci 6. do 11. te se nomotehnički dorađuju.“³²

30 Riječ je o čl. 81. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Narodne novine, broj 80/2022). U sklopu reformskih mjera usmjerenih na pravosuđe, a predviđenih u Nacionalnom planu oporavka i otpornosti 2021. – 2026., upravo je uređenje sporova male vrijednosti kao pisanih postupaka određeno kao jedna od reformskih mjera koja treba doprinijeti skraćanju trajanja parničnog postupka. V. prijedlog Nacionalnog plana oporavka i otpornosti od 29. travnja 2021., str. 653.

31 Budući da je riječ o rješenju koje se tiče upravljanja postupkom, nezadovoljna stranka neće biti u prilici pobijati rješenje posebnom žalbom.

32 U integralnom obliku članak 461.a glasi:

U postupku u sporovima male vrijednosti tužba se uvijek dostavlja tuženiku na odgovor.

U postupku u sporovima male vrijednosti stranke su dužne najkasnije u tužbi, odnosno odgovoru na tužbu iznijeti sve činjenice na kojima temelje svoje zahtjeve i predložiti dokaze potrebne za utvrđivanje iznesenih činjenica.

Postupak u sporovima male vrijednosti pisani je postupak.

Sud će u postupcima u sporovima male vrijednosti održati ročište ako to smatra potrebnim radi provođenja dokaznog postupka ili ako barem jedna od stranaka podnese takav obrazloženi prijedlog. Sud će rješenjem odbiti prijedlog stranke za održavanje ročišta ako smatra, s obzirom na okolnosti slučaja, da se pravično vođenje postupka može osigurati i bez održavanja ročišta. Protiv rješenja kojim se odbija prijedlog stranke za održavanje ročišta nije dopuštena posebna žalba.

Na presude donesene u pisanom postupku ne primjenjuju se odredbe o ročištu za objavu presude iz članka 335. stavaka 6. do 12. ovoga Zakona. Sud će presudu u pisanim postupcima dostaviti strankama i umješačima prema odredbama ovoga Zakona o dostavi pismena.

U postupku u sporovima male vrijednosti u povodu prigovora protiv platnog naloga odnosno prigovora protiv rješenja o ovrsci na temelju vjerodostojne isprave tužitelj je dužan najkasnije u podnesku predanom sudu u roku od 15 dana od dostave prigovora protiv platnog naloga odnosno rješenja kojim je stavljeno izvan snage rješenje o ovrsci na temelju vjerodostojne isprave u dijelu kojim je određena ovrha, iznijeti sve činjenice na kojima temelji svoje zahtjeve i predložiti dokaze potrebne za utvrđivanje iznesenih činjenica te predložiti održavanje usmene rasprave.

U postupku u sporovima male vrijednosti u povodu prigovora protiv platnog naloga odnosno prigovora protiv rješenja o ovrsci na temelju vjerodostojne isprave tuženik je dužan najkasnije u roku od 15 dana od primitka tužiteljevog podneska iz stavka 6. ovoga članka iznijeti sve činjenice na kojima temelji svoje zahtjeve i predložiti dokaze potrebne za utvrđivanje iznesenih činjenica te predložiti održavanje usmene rasprave.

Iako se iz citiranog obrazloženja, koje je očito na tragu proste tautologije, ne može nazrijeti dublji smisao i logika nove odredbe, lako je pretpostaviti što je predlagatelja zakona ponukalo da u prijedlog unese pravilo o pisanom postupku u sporovima male vrijednosti. Člankom 5. st. 1. Uredbe (EZ) br. 861/2007 o uvođenju europskog postupka za sporove male vrijednosti određeno je kako je europski postupak za sporove male vrijednosti pisani postupak.³³ Ako se predmetna odredba sagledava u prekograničnom kontekstu može se reći kako je riječ o razumnom rješenju jer u situaciji kada stranke dolaze iz različitih država nedvojbeno postoje brojne prepreke za brzo i ekonomično suđenje.³⁴ Prvotno je ideja bila da Uredba predviđa isključivo mogućnost provedbe pisanog postupka, međutim ta je odredba bitno relativizirana slijedom inicijative Europskog parlamenta kada je u Uredbu uneseno da sud održava raspravu ako to smatra potrebnim ili ako stranka tako zahtijeva.³⁵ Uredba, jednako kao i ZPP, predviđa mogućnost da sud odbije zahtjev stranke za saslušanjem ako smatra da s obzirom na okolnosti slučaja usmena rasprava očigledno nije potrebna pri čemu je razloge odbijanja potrebno dati u pisanom obliku.³⁶

Zakonom o parničnom postupku određeno diskrecijsko pravo suda da odlučuje o tome koji će se predmeti rješavati izvanraspravno, a u kojima će se provoditi usmena rasprava otvara ključno pitanje – kada bi suci trebali provoditi ročišta i prihvaćati zahtjeve stranaka za održavanjem ročišta i još važnije – kojim bi se kriterijima trebali voditi pri donošenju odluke? Kako je već primijećeno, svakako nije riječ o jednostavnoj odluci jer ona mora biti valjano obrazložena pa ju u tom smislu ne treba poistovjećivati s arbitrarnosti.³⁷

Promišljanje o problemu navodi na zaključak prema kojem bi sudovi pri donošenju odluke o tome hoće li se provoditi pisani postupak ili će održati ročište uvijek trebali voditi računa o najmanje tri elementa tj. okolnosti:

a) je(su) li stranka(e) u postupku zastupane od strane odvjetnika?

b) je li predloženo saslušanje stranaka i je li ono važno radi utvrđivanja odlučnih činjenica, odnosno postoji li potreba da se strankama omogući usmena argumentacija?

c) je li stranka zatražila održavanje usmene rasprave?

Svaki od spomenutih elemenata zahtijeva kratki osvrt i raspravu.

Sud će upozoriti stranke na sadržaj odredbi stavaka 2. do 7. ovoga članka u rješenju za podnošenje pisanog odgovora na tužbu iz članka 284. stavka 1. ovoga Zakona, rješenju koje se dostavlja tuženiku uz prigovor protiv platnog naloga, odnosno u rješenju kojim je stavljeno izvan snage rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave u dijelu kojim je određena ovrha.

Stranke mogu na pripremnom ročištu iznositi nove činjenice i predlagati nove dokaze samo ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti, odnosno predložiti u tužbi, odnosno odgovoru na tužbu ili u podnescima iz stavaka 6. i 7. ovoga članka.

Nove činjenice i nove dokaze koje su stranke iznijele, odnosno predložile na pripremnom ročištu protivno stavku 9. ovoga članka sud neće uzeti u obzir.

U postupku u sporovima male vrijednosti sud će na pripremnom ročištu zaključiti prethodni postupak i na istom ročištu održati glavnu raspravu, osim ako zbog okolnosti slučaja iz stavka 9. ovoga članka to nije moguće.

33 Uredba (EZ) br. 861/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o uvođenju europskog postupka za sporove male vrijednosti (Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure OJ L 199, 31. srpnja 2007.).

34 S tim u vezi v. prolog Uredbe, t. 7. i d.

35 V. Anna Nyilas, *Simplification and acceleration of civil justice in Europe with special reference to small claims procedures* (Lambert Academic Publishing 2011), str. 237.

36 ZPP u čl. 461.a ne propisuje obvezu suda da obrazloži odbijanje prijedloga stranke što ne znači i da takva obveza ne postoji jer ona proizlazi iz opće odredbe čl. 345. ZPP-a prema kojoj rješenje mora biti obrazloženo ako se njime odbija prijedlog stranke ili ako se njima rješava o prijedlozima stranaka koji su u opreci.

37 Tako Buljan, I., (2022). Novo uređenje postupaka u sporovima male vrijednosti. Novi informator br. 6750, str. 11.–18.

3.1. SPOROVI MALE VRIJEDNOSTI I ODVJETNIČKO ZASTUPANJE

Odvjetničko zastupanje ima svoju cijenu i ono znatno poskupljuje sudsku pravnu zaštitu. Problem proporcionalnog odnosa troškova i vrijednosti predmeta spora osobito će dolaziti do izražaja u sporovima male vrijednosti jer ukupni parnični troškovi zbog važećeg modela obračuna lako postaju nerazmjerni vrijednosti zahtjeva.

Pravila o održanju procesne ekonomije ne diraju u pravo stranke da angažira odvjetnika.³⁸ No hoće li odvjetnik biti spreman preuzeti zastupanje u konkretnoj pravnoj stvari ovisi o nizu čimbenika, ponajprije o tome može li preuzimanjem posla zadovoljiti svoj financijski interes. Postoje naznake da je u svijetu ovo pitanje aktualno jer ako ne postoji financijski interes na strani profesionalnih pružatelja pravne pomoći, stranke mogu imati problema s pronalaskom osobe voljne da preuzme posao zastupanja i tada dolazi u pitanje jedno od temeljnih procesnih jamstava – pristup sudovima.³⁹

Ako uzmemo da bi pravila za sporove male vrijednosti trebalo iskrojiti na način koji će građanima omogućiti da svoje probleme riješe uz minimalne troškove i bez asistencije odvjetnika, tada možemo prvo konstatirati kako su rješenja za ovaj problem raznovrsna, od uvođenja obrazaca s pratećim uputama putem kojih bi se stranke na jasan i nedvosmislen način mogle upoznati sa svojim pravima i procesnim mogućnostima, do pojednostavnjivanja procesnih pravila kako bi se potaknulo samozastupanje, uspostave posebnih sudova za sporove male vrijednosti itd.

Postoje i druga rješenja koja u fokusu imaju dovođenje troškova postupka u razuman odnos s vrijednosti predmeta spora. Jedno od takvih rješenja je postotno propisivanje najvećeg iznosa troška koje sud može dosuditi stranci koja uspije u sporu, a nepoznanica nije ni određivanje paušalnog iznosa koji je moguće ostvariti za odvjetničko zastupanje u sporovima male vrijednosti.⁴⁰ Hrvatska Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika u sporovima male vrijednosti predviđa isplatu jednokratne nagrade za rad odvjetnika, ali samo ako je vrijednost spora manja od 100 €, dok u drugim slučajevima poziva na izračun sukladno temeljnoj tablici koja broj obračunskih bodova vezuje za visinu predmeta spora.⁴¹ Na taj se način u par-

38 Opširnije o pravu na zaštitu i pravu na traženje zaštite u kontekstu jugoslavenske doktrine o pravu na tužbu v. Mihajlo Dika, *Pravo na tužbu. Prilog učenju o ulozi procesa u ostvarivanju pravnog poretka* (II. neizmijenjeno izdanje, Pravni fakultet 2014), str. 215. i d.

39 U Americi gdje svaka stranka snosi svoje troškove događa se da su odvjetnici nesprenmi preuzimati u rad predmete u kojima ne mogu ostvariti zadovoljavajuću nagradu zbog čega je pristup pravosuđu postao osobito izazovan (i to ne samo u predmetima građanskog naravi). O ishodištima problema i problematici pristupa pravosuđu u Americi v. npr. Jed S. Rakoff, „Why You Won't Get Your Day in Court”, (The New York Review, 24. studenog 2016.), <<https://www.nybooks.com/articles/2016/11/24/why-you-wont-get-your-day-in-court/>>. Spomenimo i kako članak prati zanimljiva litografija Honorea Daumiera iz 1846. godine s pratećim tekstom: 'My dear Sir, it is quite impossible for me to take on your case. You lack the most important piece of evidence... that you can pay my fee!'

40 Tako se naprimjer može pročitati kako u Švedskoj pravila postupka dopuštaju naknadu vrijednosti u visini jednog sata odvjetničkog zastupanja, dok se u Luksemburgu odvjetnički troškovi u pravilu ne nadoknađuju, ali sud može odlučiti da se stranci koja pobijedi u postupku naknadi iznos koji će uključivati i vrijednost odvjetničkog troška odnosno zastupanja. O stanju u pojedinim državama opširnije v. u Georgia Harley i Agnes Said, (2017), *Fast-Tracking the Resolution of Minor Disputes: Experience from EU Member States*, World Bank Group, str. 21 i d., izvještaj dostupan na: <<https://documents1.worldbank.org/curated/pt/670181487131729316/pdf/Fast-tracking-the-resolution-of-minor-disputes-experience-from-EU-Member-States.pdf>>. Također v. Christina Jensen, *Small Claims Procedures in the Scandinavian Countries* u Laura Ervo et. al. (ur.), *Rethinking Nordic Courts*, *Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice* Vol. 90 (Springer 2021), str. 271.–291.

41 V. tbr. 7. t. 9. Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika (Narodne novine, broj 138/2023) u vezi s čl. 155. st. 2. ZPP-a koji određuje da ako je propisana tarifa za nagrade odvjetnika ili za druge troškove, odmjerit će se takvi troškovi prema toj

ničnim postupcima čija je vrijednost veća od 100 €, a u kojima se održava više ročišta, otvara prostor za rast troškova što je tek donekle destimulirano zakonskim odredbama o priznavanju samo svrsishodnih troškova, odnosno pravilima koja obvezuju sud da na pripremnom ročištu zaključi prethodni postupak i na istom ročištu održi glavnu raspravu, osim ako je potrebno pribaviti nove dokaze i pisana očitovanja.⁴²

Dakako, u situaciji kada su stranke slobodne angažirati odvjetnika, isplativost njegova angažiranja i upletanja u postupak ovisi o procjeni svakog pojedinačnog predmeta i slučaja. Tužiteljima kao strankama koje prethodno imaju vremena pažljivo procijeniti svoje izgleda za uspjeh, angažiranje odvjetnika može biti rentabilno, posebno ako je riječ o naplati potraživanja koja izviru iz masovnog pružanja usluga. Isplativost angažiranja odvjetnika na strani tuženika također ovisi o izgledima za uspjeh, važnosti spora za stranku i, naravno, o financijskoj sposobnosti stranke da inicijalno podmiri troškove.

Nema podataka o tome u kojoj su mjeri tužitelji i tuženici u sporovima male vrijednosti zastupani od strane odvjetnika pa je teško provjeriti prevladava li u nas u praksi situacija u kojoj tužitelja zastupa odvjetnik dok se stranka tuženika samozastupa. S obzirom na velik broj postupaka naplate tražbina koje izviru iz masovnog pružanja usluga i sklonost tvrtki da eksternaliziraju pravne poslove, takvu je situaciju moguće lako pretpostaviti jednako kao što je lako pretpostaviti da se u određenom broju slučajeva obje stranke samozastupaju.

Premda postoji prostor za lamentiranje o tome u kojoj mjeri odvjetničko zastupanje doprinosi učinkovitosti parničnog postupka, teško je osporiti njegovu svrhovitost, kao uostalom i korisnost drugih oblika pravne pomoći koje stranka može primiti tijekom spora. Dovoljno je spomenuti da sud na (naizgled banalni) prigovor zastare ne pazi po službenoj dužnosti kao i da rijetko koja pravno neuka stranka može imati dovoljno znanja o pravima i ovlaštenjima kojima se može koristiti tijekom parničnog postupka.⁴³

Treba otvoreno reći kako danas nije lako spretno manipulirati s procesnim ovlaštenjima i pripadajućim pravima niti je moguće lako i sa sigurnošću procijeniti kakav bi ishod mogle imate radnje poduzete pred sudom.⁴⁴ Unatoč tome što sudovi u svoja pismena i pozive inkorporiraju zakonske odredbe i pouke za stranke, već sam pogled na kritičan članak 461.a ZPP-a kao uostalom i druge procesne i materijalne odredbe i s njima povezanu praksu, otkriva silne teškoće koje stranka može imati pri snalaženju u golemom sustavu propisa i sudske prakse. Jednostavno rečeno, pravne vještine i znanja posjeduje tek mali broj građana. One su prvenstveno imanentne osobama koje se profesionalno bave pravom, tek rijetko onima koje svoja prava i poslovne interese ostvaruju i brane u sudskim postupcima premijerno ili sporadično.

U takvim okolnostima, neovisno o tome je li riječ o redovnim ili sporovima male vrijednosti, za pravno neuke stranke pogodno je imati pravnu pomoć ili barem precizne informacije o procesnom i materijalnom pravu i okolnostima o kojima ovisi njihova primjena.

tarifi. Hrvatska na poznaje paušalni sustav obračuna za pojedini stadij postupka neovisno o broju poduzetih radnji.

42 V. čl. 292.a st. 2. ZPP-a te posljednji stavak čl. 461.a ZPP-a.

43 Riječ je zapravo o brojnim procesnim pitanjima pa tako npr. onima u vezi s nadležnosti, ograničenjem iznošenja novota, preinakom tužbe, isticanjem protutužbe, imenovanjem prethodnika, specifičnostima žalbenog postupka itd.

44 Tako Jakša Barbić (2022), *Pravosude i vladavina prava u Hrvatskoj*, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, (13)1, str. 164.

Stoga sud koji rješava predmet i donosi odluku o tome hoće li se predmet rješavati izvanraspravno ili će stranku(e) pozvati na sud, mora voditi računa o naravi predmeta te osobito o tome je li koja od stranaka zastupana od strane odvjetnika.⁴⁵ Ako su obje stranke zastupane od strane odvjetnika, treba uvijek težiti da se postupak provede izvanraspravno. Odvjetnici imaju otvorene kanale digitalne komunikacije s pravosuđem, oni poznaju sve aspekte provođenja postupka i dokazivanja iznesenih činjeničnih navoda te možda i najvažnije – odvjetnici su u stanju svojim strankama objasniti pravnu situaciju i u konačnici rezon sudske odluke.

Nasuprot tome, ako postoji element samozastupanja, odnosno ako se samozastupanje radi smanjenja troškova u sporovima male vrijednosti doista želi promovirati, tada se prije svega postavlja načelno pitanje – na koji bi način sustav trebalo organizirati kako bi se pomoglo strankama da unaprijed budu svjesne svojih prava i obveza u sklopu postupka te kako bi posredno mogle doprinijeti njegovoj učinkovitosti i kvaliteti?

Hrvatski zakonodavac bi svakako trebao propisati uporabu obrazaca u postupcima u sporovima male vrijednosti. Uredba o europskom postupku za sporove male vrijednosti predviđa uporabu obrazaca zato što takav model komunikacije omogućava brže postupanje i lakšu sistematizaciju ključnih pitanja i procesnog materijala u formativnoj fazi postupka. Obrasci su korisni zato što strankama na jednostavan i pregledan način omogućavaju unos relevantnih podataka i informacija važnih za donošenje odluke u sporu. Ako su precizno sročeni te ako ih prate odgovarajuća obrazloženja, upute i priručnici, oni postaju prikladan i koristan instrument za olakšavanje pristupa sudu građanima koji optiraju za samozastupanje. Osim u tiskanom obliku obrasci mogu biti i elektronički generirani i administrirani.⁴⁶ E-građani i slični sustavi već daju podlogu za takve operacije pa se može konstatirati kako kanali za digitalnu komunikaciju građana sa sudom već postoje.

Bilo bi dobro spomenuti propust zakonodavca sanirati u jednoj od budućih izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku.

3.2. PRETHODNI POSTUPAK, DOKAZIVANJE ČINJENIČNIH NAVODA I OTVORENO PRAVOSUĐENJE

Odstupanja od općih pravila postupka u sporovima male vrijednosti zasnivaju se na stavu da u sporovima čija vrijednost nije osobita ne treba primjenjivati one odredbe koje parnicu čine složenijom i produžuju njezino trajanje.⁴⁷

45 Ovdje se polazi od pretpostavke da je tužitelj, kao stranka koja napada, imao dovoljno vremena pripremiti podneske i dokaze kao i obaviti potrebne pripreme za uspješno vođenje postupka pa u tom smislu sud treba prvenstveno ispitati sposobnost tužene stranke da adekvatno shvati svoju pravnu poziciju i narav predmeta spora.

46 U prilog uporabe obrazaca u sporovima male vrijednosti govori i činjenica da neki sudovi na svojim poslovično manjkavim i slabim mrežnim stranicama dopuštaju preuzimanje obrazaca za najrazličitije zahtjeve i podneske kao i da je u Hrvatskoj uporaba obrazaca u pravnim poslovima prisutna dugo vremena. Mala poduzeća bez pomoći internih službi ili odvjetnika oduvijek koriste obrasce za različite odluke, prijedloge i ugovore (nekada su takve obrasce producirale Narodne novine), jednako kao što nije nepoznanica da i osobe koje se profesionalno bave pravom pri obavljanju radnih zadataka nerijetko inspiraciju traže u zbirkama podnesaka, isprava, odluka, zapisnika i slično.

47 Tako Borivoje Poznić, (1989), *Građansko procesno pravo*, Beograd, str. 389. Na istome mjestu Poznić naglašava da se propisivanjem odstupa u manjstvu jamstva za točnost presude, ali se postiže ekspeditivnost sudovanja u ogromnom broju sporova relativno manjeg značaja.

U kojoj je mjeri trajanje parnice ovisno o količini, prikupljanju i ispitivanju dokaznih sredstava, ne treba posebno trošiti riječi. U sporovima male vrijednosti idealno bi bilo kada bi se procesni materijal u svakom pojedinačnom slučaju posložio u ranoj fazi postupka te ako bi se postupak dovršavao na jednom ročištu. Takvo bi postupanje bilo sasvim u skladu sa zakonom i odredbom čl. 461.a st. 11. ZPP-a koja u sporovima male vrijednosti izričito zahtijeva od suda da u postupku u sporovima male vrijednosti na pripremnom ročištu zaključi prethodni postupak i na istom ročištu održi glavnu raspravu.⁴⁸

Čitava ideja prethodnog postupka, za koju je nakon Novele ZPP-a iz 2008. upravo spor male vrijednosti poslužio kao eksperimentalna podloga za provjeru učinkovitosti novog uređenja procesnih stadija, počiva na strategiji brzog prikupljanja činjenica i dokaza.⁴⁹ Riječ je o modelu koji onemogućava velika taktiziranja i prisiljava stranke da odmah pokažu svoje „karte“. Pri tome treba imati na umu da su pravila o procesnoj disciplini i prekluziji na iznošenje novih činjenica i dokaza u sporovima male vrijednosti dodatno pojačana u odnosu na redoviti parnični postupak pa su stranke prekludirane nove činjenice i dokaze predlagati na pripremnom ročištu ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti u tužbi i odgovoru na tužbu, odnosno one će to u pravilu moći učiniti samo u podnescima koji će uslijediti nakon što sud stavi izvan snage rješenje o ovrsci na temelju vjerodostojne isprave (v. čl. 461.a ZPP-a).

Imperativ je sporove male vrijednosti provoditi brzo, po mogućnosti na jednom ročištu. Uvijek treba isticati kako se suci nikada ne bi trebali iscrpljivati u utvrđivanjem činjenica koje nisu odlučne za prosudbu osnovanosti zahtjeva. Štoviše, dokazi čije je izvođenje skupo u sporovima male vrijednosti, ne bi trebalo olako prihvaćati. Neke jurisdikcije u ograničavanju prava na dokaz u sporovima male vrijednosti idu čak toliko daleko da zabranjuju provođenje vještačenja ili zabranjuju provođenje nadvještačenja ili pak vještaka saslušavaju isključivo na daljinu, moguće i telefonom, sve u cilju maksimalnog smanjenja troškova i bržeg rješenja spora.⁵⁰

Ako se u obzir uzmu mali vrijednosni cenzusi za sporove male vrijednosti, ispada da u pravilu vještačenje nikada ne bi trebalo određivati jer ZPP još od svoje originalne verzije ovlašćuje sud da prema slobodnoj ocjeni utvrđuje visinu štete i količinu zamjenjivih stvari ako se visina svote odnosno količina stvari ne može utvrditi ili se može utvrditi samo s nerazmjernim teškoćama.⁵¹

Nadalje, nikako se ne smije izgubiti iz vida da u značajnom broju slučajeva do upućivanja predmeta u parnicu dokazi nakon što je sud prethodno usvojio obrazloženi prigovor ovršenika te stavio izvan snage rješenje o ovrsci na temelju vjerodostojne isprave. Takvi prigovori, ako se doista razmatra što u njima piše, imaju kapacitet djelovati kao svojevrsna trijaža predmeta koji će u konačnici završiti na sudu, posebno kada je riječ o sporovima iz poslovnih odnosa u kojima bi se lojalno ponašanje trebalo uvažavati kao jedan od temeljnih obrazaca u odvijanju transakcija.⁵²

48 Takvu obvezu u biti stipulirala i čl. 292.a ZPP-a prema kojem sud, ako je to moguće, na pripremnom ročištu treba zaključiti prethodni postupak i na istom ročištu održati i zaključiti glavnu raspravu.

49 O tome je li prethodni postupak doista i doveo do koncentracije parničnog postupka i kako se ta važna zakonska promjena manifestirala na trajanje postupaka pred hrvatskim sudovima v. Juraj Brozović, „Je li prethodni postupak doveo do koncentracije i kraćeg trajanja parničnog postupka“ (2021) Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 71(5), str. 715.–766.

50 Opširnije o posebnostima u vezi s pravilima o izvođenju dokaza v. Georgia Harley i Agnes Said, (2017), Fast-Tracking the Resolution of Minor Disputes: Experience from EU Member States, World Bank Group, izvještaj dostupan na: <<https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/26100>>.

51 V. čl. 223. ZPP-a.

52 Problem odlučivanja o prigovorima protiv rješenja o ovrsci u trgovačkim predmetima svojevremeno je apostrofirao predsjednik Vrhovnog suda Republike Hrvatske kada je u svojoj analizi s preporukama za poboljšanje rada sudbene vlasti među inim rekao

Posebno je pitanje primjena pravila o otvorenom pravosuđenju koje bi svoje efekte trebalo materijalizirati u stadiju prethodnog postupka. Naime, teško je oteti se dojmu da postojeća pravila ZPP-a o sporovima male vrijednosti destimuliraju zadaću suda da sa strankama raspravi otvorena pitanja spora. Svrha otvorenog pravosuđenja nije isključivo pozivanje stranaka da iznesu činjenice i dokaze u prilog svojih navoda, odnosno da spor riješe mirnim putem, štoviše u slučaju prethodnog izjavljivanja prigovora na rješenje o ovrsci takvo bi pozivanje bilo i besmisleno,⁵³ već da se strankama omogući da u neposrednom kontaktu sa sudom razmijene svoja viđenja o pravnim pitanjima spora.

Otvoreno pravosuđenje je procesni instrument koji, među inim, ima zadaću pravosuđe učiniti bližim građanima, posebno onima koji svoja prava i interese štite samostalno. Otvoreno pravosuđenje utire put jednakosti procesnih subjekata jer od suda traži određenu razinu proaktivnosti pa tako i da stranke budu upoznate s ocjenama, kvalifikacijama i stavovima suda kad god one odstupaju od stranačkih.⁵⁴

Zanimljivo je da je prije Novele iz 2013. ZPP-a u čl. 461. i izrijeком propisivao dužnost suda da u sporovima male vrijednosti postavljanjem pitanja i na drugi svrsishodan način potakne stranke da tijekom pripremnog ročišta iznesu sve odlučne činjenice, dopune svoje navode i dokazna sredstva te uopće da pruži potrebna razjašnjenja te da sa strankama razmotri pravna pitanja spora.⁵⁵ Kasnije je taj članak brisan s obrazloženjem da se predloženim odredbama otklanjaju odredbe koje se više ne odnose na sporove male vrijednosti jer je dužnost stranaka po novom uređenju iznijeti nove činjenice i predložiti nove dokaze već u tužbi, odnosno odgovoru na tužbu, dok ih na pripremnom ročištu mogu iznijeti samo ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti odnosno predložiti u tužbi, odnosno odgovoru na tužbu. Evidentno je kako je zamisao zakonodavca bila suziti primjenu načela u dijelu koji se tiče rasprave o činjenicama i predlaganju dokaza. Međutim to ne znači da je ukinuta i specifična dužnost suda da sa strankama raspravi predmet spora, obznani svoja stajališta o pravnoj kvalifikaciji spornog odnosa te da strankama neposredno iznese svoja stajališta o činjenicama i dokazima o kojima ovisi osnovanost tužbenog zahtjeva.⁵⁶

O čemu je zapravo ovdje riječ? Konstruktivan dijalog o bitnim pitanjima spora igra važnu ulogu u realizaciji transparentnog, strankama pristupačnog i razumljivog postupka. Riječ je o neobično važnoj mjeri koja utječe na povjerenje građana u sudbenu vlast. Povjerenje se pak

da je bitno spriječiti nastanak velikog broja parničnih predmeta zbog neplaćenih računa zbog čega je potrebna promjena sudske prakse u dijelu koji se tiče tumačenja stare odredbe Ovršnog zakona prema kojoj prigovor protiv rješenja o ovrsci mora biti obrazložen. U tom smislu, predsjednik Vrhovnog suda RH naglašava kako je napokon potrebno pravilno shvatiti smisao i doseg te odredbe te prisiliti sudove da razviju jedinstvenu interpretaciju standarda „obrazloženi prigovor“, ovo na temelju kriterija materijalnog i autonomnog prava. Opširnije o svemu v. u Izvješću o stanju sudbene vlasti za 2021. godinu, str. 139.–140.

53 Nakon izmjena i dopuna iz 2020. Ovršni zakon predviđa prethodno slanje javnobilježničke obavijesti, u zbilji opomene i poziva na plaćanja, a osim toga moguće je i u praksi je čest slučaj da se pozivi na plaćanje i mirno rješenje prijepora između vjerovnika i dužnika pokušavaju i ranije, ovo s obzirom na to da se sporovi male vrijednosti redovito vode radi isplate.

54 Tako Siniša Triva, *op. cit.*, str. 151.

55 Članak 461. i brisan je s obrazloženjem da se predloženim odredbama otklanjaju odredbe koje se više ne odnose na sporove male vrijednosti, ovo s obzirom na to da je dužnost stranaka prema novom uređenju iznijeti nove činjenice i predložiti nove dokaze već u tužbi, odnosno u odgovoru na tužbu, dok ih na pripremnom ročištu mogu iznijeti samo ako ih bez svoje krivnje nisu mogle iznijeti odnosno predložiti u tužbi, odnosno odgovoru na tužbu. V. Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2013. (P. Z. 216).

56 S tim u vezi v. Matija Stokić, (2009) Otvoreno pravosuđenje kao uvjet primjene odredaba članka 221.a i čl. 223. Zakona o parničnom postupku, Informator br. 5772.–5773.

najbolje postiže stvaranjem pozitivnih dojmova o načinu i kvaliteti rada sudova pri čemu se ne treba smetnuti s uma, kako ispravno komentira Barbić, da je dojam u pravilu utjecajni od istine.⁵⁷ No takav dijalog nije moguće realizirati ako nema ročišta i ako ne postoji moment usmene rasprave tijekom kojega će samozastupane stranke od suda moći primiti potrebna razjašnjenja.

Relevantna je i obrnuta situacija. Stranke kao dokazno sredstvo mogu imati važnu ulogu kada je potrebno utvrditi istinitost njihovih tvrdnji ili ako treba dodatno provjeriti neki njihov stav o činjenicama ili pravu. Čak je i u temeljnoj literaturi naglašeno, sigurno ne bez razloga, da neki procesni sustavi saslušanje stranaka favoriziraju i tretiraju kao primarno dokazno sredstvo.⁵⁸

Povrh svega, ne treba posebno isticati kako danas postoje programska rješenja koja omogućavaju videosusrete na daljinu kao i da ZPP afirmira održavanje ročišta na daljinu i uporabu platformi za daljinsku komunikaciju.⁵⁹ Nema nikakve prepreke da se uvijek kada je to moguće i svrsishodno i kada stranka na takvu vrstu komunikacije pristane da se ročišta u sporovima male vrijednosti provode na daljinu, osobito kada postoje okolnosti koje sprečavaju stranku da dođe na sud zbog putovanja ili nekog drugog valjanog razloga.

Zaključimo kako otvoreno pravosuđenje iz sporova male vrijednosti ne bi smjelo iščeznuti. Štoviše, ono bi, jednako kao i samozastupanje, u sporovima male vrijednosti trebalo biti promovirano.

3.3. PRAVO NA USMENU RASPRAVU I ZAHTJEV ZA ODRŽAVANJEM ROČIŠTA

U Europi ne postoji univerzalno rješenje i pravilo o održavanju usmene rasprave u postupcima u sporovima male vrijednosti niti postoji univerzalni obrazac koji promiče način na koji treba urediti postupanje sudova u ovim vrstama postupka.⁶⁰ Države su slobodne postupanje svojih sudova urediti na način na koji misle da je optimalan pa postoje znatne razlike ne samo kad je riječ o formi postupka, već i vrijednosnih kriterija, prava na troškove, prikupljanju i ograničenju u vezi s procesnim materijalom, ograničenjem prava na žalbu itd. No isto tako pravo na usmenu raspravu kao sastavni dio jamstva prava na pošteno suđenje predstavlja jamstvo koje podnosi stanovite korekcije i ograničenja.⁶¹

57 V. Jakša Barbić, *op. cit.*, str. 162.

58 V. Siniša Triva i Mihajlo Dika, *op. cit.*, str. 534. Postojanje visoke razine podozrivosti prema iskazivanju stranaka i svjedoka nije u skladu sa slovom ZPP koji izričito zahtijeva od stranaka i svjedoka kazivanje istine što je u odnosu na potonju kategoriju osoba dodatno ojačano s ovlasti suda da prekine postupak ako se pojavi sumnja da je svjedok dao lažan iskaz (s tim u vezi v. čl. 9., 231. i 243. ZPP-a).

59 S tim u vezi v. čl. 115. ZPP-a.

60 S tim u vezi v. Georgia Harley i Agnes Said, (2017), *Fast-Tracking the Resolution of Minor Disputes: Experience from EU Member States*, World Bank Group, izvještaj dostupan na: <<https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/26100>>. Neke opće sugestije ipak postoje pa se tako poziva na ograničenje odvjetničkog zastupanja kroz posebna pravila na naknadu troškova, ograničenje prava na dokaz u vidu vještaka i svjedoka, uporabu obrazaca, digitalizaciju postupanja itd. O tome kako pravilno iskrojena pravila za postupke u sporovima male vrijednosti mogu doprinijeti učinkovitosti sudova i ostvarivanju prava na pristup sudu v. u Svetozara Petkova i Runyararo Gladys Senderayi, (2020), *Two For One: How Leveraging Small Claims Procedures Can Improve Judicial Efficiency and Access to Justice*, (World Bank Group).

61 I pravo na dokaz podnosi ograničenja. Tako je Novelom ZPP-a iz 2019. u trgovačkim sporovima prednost dana pisanim iskazima i ispravama.

Riječ je o pitanju o kojemu je svojevremeno raspravljao Europski sud za ljudska prava (Sud). U predmetu *Pönkä v. Estonia* konstatirano je da su države slobodne propisivati posebna pravila za sporove male vrijednosti radi ubrzanja parničnih postupaka, unaprjeđenja pristupa pravosuđu i smanjenja troškova te da načelno nema prepreke da se ti postupci urede kao dominantno pisani postupci.⁶² Međutim, rješenja koja streme reduciranoj procesnoj formi moraju biti usklađena s jamstvom prava na pošteno suđenje iz čl. 6. st. 1. Europske konvencije. Iz presude također proizlazi da su nacionalni sudovi slobodni odredbu o sporovima male vrijednosti kao pisanim postupcima primjenjivati učestalo, ali da uvijek kada stranka zahtijeva usmenu raspravu treba izvršiti pozornu procjenu predmeta spora i provesti evaluaciju procesnog materijala.⁶³

U praksi to će značiti da sud koji odlučuje o načinu provedbe postupka mora, baš kao što je to slučaj s drugim važnim procesnim odlukama, pružiti odgovarajuće obrazloženje za odluku kojom odbija prijedlog stranke za održavanjem ročišta.⁶⁴

Unutar domaćeg sudačkog korpusa već je primijećeno da odluku o provedbi pisanog postupka treba obrazložiti tako da ona opstane u eventualnom žalbenom postupku.⁶⁵

Stoga u situaciji kada stranka ili stranke koje se samozastupaju ne predlažu održavanje ročišta, s obzirom na temeljno određenje prema kojem je postupak u sporovima male vrijednosti pisani postupak i opću dužnost stranaka da iznesu činjenice i predlože dokaze koji idu u prilog njihovim tvrdnjama, čini se dovoljnim i primjerenim da sud u obrazloženju svoje odluke samo konstatira kako su se odlučne činjenice utvrdile na temelju dostavljenih isprava, odnosno primjenom pravila o teretu dokazivanja te da u tom smislu nije bilo potrebno provoditi usmenu raspravu.⁶⁶

Ako su pak obje stranke zastupane od strane odvjetnika tada bi sud u načelu trebao provesti pisani postupak i tek iznimno ročište, ako je zbog nekog razloga nužno ispitati stranku ili eventualno svjedoka.⁶⁷ Polazna pretpostavka je da odvjetnik koji preuzima zastupanje to čini na podlozi prezentirane dokumentacije kao i da sudjelovanje odvjetnika doprinosi pravičnosti postupka.

Posebno je zanimljiva situacija kada postoji zahtjev samozastupane stranke za održavanjem ročišta jer iz zakonske odredbe proizlazi da bi takav zahtjev sud trebao odbaciti ako isti nije obrazložen, odnosno takav bi zahtjev sud mogao odbiti, ako smatra da se pravično vođenje postupka može osigurati i bez održavanja ročišta.

Odredba ZPP-a prema kojoj zahtjev stranke mora biti obrazložen dvojbena je i u biti nepotrebna. Naime, postavlja se pitanje na koji bi način stranka mogla uspješno obrazložiti svoj zahtjev i koje okolnosti doprinose očuvanju pravičnosti postupka u kojemu se uopće ne održava ročište. Iz prakse dolaze glasovi kako zahtjev za održavanjem rasprave ne bi trebalo prihvatiti

62 V. t. 30.–40. odluke (zahtjev br. 64160/11, presuda od 8. studenog 2016. godine).

63 *Ibid.* Odluku Suda u predmetu *Pönkä* treba sagledati zajedno s odlukom Suda u predmetu *Salomonsson protiv Švedske* od (zahtjev br. 3897/97, odluka od 12. studenog 2022.) kada je konstatirano kako je u postupcima koji podliježu dvostupanjskom sudovanju usmenu raspravu potrebno osigurati barem pred jednom instancom ako je stranka zatražila osobno saslušanje. V. također odluku u predmetu *Döry protiv Švedske* (zahtjev 28394/95, odluka od 12. studenog 2002.) u kojoj je Sud podržao kriterij utvrđen u predmetu *Salomonsson*.

64 V. t. 30.–38. presude s relevantnim pozivanjem na prijašnju sudsku praksu.

65 V. Buljan, Iva, *op. cit.*

66 Usp. Buljan, I., *op. cit.*

67 U slučaju izvođenja dokaza saslušanjem stranaka sud svakako trebati voditi računa o slučajevima kada može saslušati samo jednu stranku.

ako stranka ne obrazloži zašto odluka utemeljena na pisanim dokazima neće biti u skladu sa standardima prava na pošteno suđenje, odnosno koje činjenice želi dokazati na ročištu i kojim dokaznim sredstvima.⁶⁸ Takvo stajalište očigledno ne uzima u obzir da tek mali broj građana poznaje elemente prava na pošten postupak, dane procesne mogućnosti, odnosno mali broj građana posjeduje vještinu pisanja podnesaka i iznošenja pravne argumentacije. S druge strane ono što većina građana vjerojatno posjeduje sposobnost je iznošenja vlastitog viđenja slučaja i zaključaka, u konačnici možda i neki osjećaj za „pravicu“.

Daleko kvalitetnije procesno rješenje predviđeno je u Europskim model pravilima parničnog postupka koja su razvijena u okrilju Europskog pravnog instituta i Međunarodnog instituta za unifikaciju privatnog prava.⁶⁹

Tako je pravilom br. 18 kojim se uređuje načelo usmenosti i pisanosti određeno:

a) da se podnesci i zahtjevi moraju prethodno podnijeti u pisanom obliku.

b) da sud može naložiti strankama da iznesu usmene argumente i provedu usmeno ispitivanje svjedoka ili vještaka. Ako stranka zatraži, sud mora dopustiti iznošenje usmene argumentacije i može dopustiti njezino saslušanje.

c) da sud može naložiti svjedocima i vještacima da podnesu pisane izjave.

d) da se postupci, ako je to prikladno, mogu voditi korištenjem bilo kojih dostupnih sredstava informacijske i komunikacijske tehnologije.⁷⁰

Poduzimanje procesnih radnji u usmenom obliku ima svoje nedostatke, jednako kao što poduzimanje radnji u pisanom obliku ima svoje prednosti. Triva je davno primijetio kako se protiv pisana oblika ističu brojni prigovori pa tako i prigovor da je pisani oblik nedemokratična metoda jer se njome mogu služiti samo privilegirani – pismeniji i imućniji kao i da ta metoda rezultira krutim radnjama bez svježine i spontanosti te onemogućava aktivno postupanje suda. U prilog usmenosti ističe se da je usmeno postupanje demokratično jer je sud pristupačan i nepisanim kao i činjenicu da je ono u pravilu brzo i da ne uzrokuje znatnije troškove.⁷¹

Stavak iz citiranog pravila koji određuje da sud mora dopustiti stranci iznošenje usmene argumentacije i može dopustiti njezino saslušanje mnogo bolje odgovara naravi i funkciji spорова male vrijednosti nego što to čini sadašnja odredba ZPP-a prema kojoj sud može odbiti održavanje ročišta ako stranka nije obrazložila svoj prijedlog.

Nema dvojbe da pravno nepismeni bez pravne pomoći teško mogu svoj zahtjev za održavanjem ročišta kvalitetno obrazložiti što otvara prostor za nekritičko odbacivanje zahtjeva za održavanjem ročišta i posljedično nemogućnost stranke da stupi u neposredni kontakt sa sudom. Odredba kojom se uspostavlja obveza obrazlaganja zahtjeva za održavanjem ročišta je

68 V. Buljan, I., *op. cit.*

69 ELI/UNIDROIT Model European Rules of Civil Procedure, odobrena od nadležnih tijela obaju instituta 2020. godine, dostupna na poveznici: <<https://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/eli-unidroit-rules/200925-eli-unidroit-rules-e.pdf>>.

70 Prateće obrazloženje prevedenog pravila otkriva nastojanje radne komisije da se pronađe odgovarajući balans između usmenog i pisanog oblika, rješenje koje u načelu neće favorizirati nijednu radnu metodu, kao i nastojanje da model pravilo bude usklađeno s dosadašnjom praksom i shvaćanjima Europskog suda za ljudska prava.

71 V. Siniša Triva i Mihajlo Dika, *op. cit.*, str. 189.–190.

suvišna i neopravdana, a dojam je i da ona širom otvara prostor za neujednačene prakse kao što je to već slučaj s odlučivanjem o prigovorima protiv platnih naloga.

Osim toga, veoma je upitno u kojoj je mjeri provođenje ročišta u sukobu s načelom ekonomičnosti. Pragmatične norme ZPP-a koje pozivaju suce da glavnu raspravu dovršavaju na jednom ročištu, odnosno da u sporovima male vrijednosti odmah nakon zaključenja prethodnog postupka održe glavnu raspravu, u kombinaciji s odredbama o zabrani nesvršishodnih odgoda, moraju imati primjenu u praksi te u tom smislu svoju praktičnu težinu.⁷²

Sve spomenuto ne znači da sudačka diskrecija nije prikladna i poželjna procesna mjera. Temeljna ideja doista treba biti uspostava modela u kojemu će se način upravljanja predmetima rukovoditi okolnostima pojedinačnog slučaja. U ozračju modernog poimanja postupka pravo suda da procijeni je li potrebno održati ročište radi provođenja dokaznog postupka predstavlja prihvatljivo rješenje, no ne bi se smio zanemarivati zahtjev stranke koja inzistira na pojavljivanju pred sudom i osobnom iznošenju argumentacije, čak i ako postoje propusti u vezi s obrazloženjem.

Iz perspektive prakse Europskog suda za ljudska prava i standarda razvijenih u okrilju međunarodnih tijela ispada da bi olako odbacivanje, odnosno odbijanje takvih zahtjeva stranaka potencijalno bilo u neskladu s jamstvom prava na pošteno suđenje te isto tako u koliziji sa zahtjevima koji proizlaze iz načela otvorenog pravosuđenja. Otvoreno pravosuđenje, kao što sama riječ kaže, poziva na otvorenu diskusiju i susret stranaka sa sudom kada one to zahtijevaju, ovo ne samo zbog učinkovitijeg rješavanja spora, već i zbog potrebe stalnog jačanja ugleda i vjerodostojnosti sudbene vlasti.

4. ZAKLJUČAK

Troškovi i trajanje parnica trebali bi biti proporcionalni temeljnom cilju koji se u parničnom postupku želi postići, a to je rješenje spora i donošenje pravilne odluke, dakle odluke koja može proći test propitivanja na višim i najvišim sudovima. Međutim kao što smo imali priliku vidjeti kada se raspravljalo o svrsi i značaju posebnih pravila, idealnu proporcionalnost često je nemoguće postići jer osiguranje zakonitosti i angažman sudskog aparata ima svoju cijenu.

Na domaćem i međunarodnom planu dugo se raspravlja o tome koji bi pristup trebalo njegovati i izgrađivati kada je riječ o sporovima male vrijednosti. Mnoge su države uvele alternative redovnim parnicama ili su reformirale strukturu i načela sudskih postupaka kako bi se sudovima omogućilo da postupke provode brže i jeftinije.

Brojne izmjene i dopune ZPP-a kojima su, među inim, mijenjana i pravila za sporove male vrijednosti, najbolje svjedoče o važnosti problematike te u krajnjoj liniji spoznaji struke da je riječ o jednom važnom segmentu parničnog postupka i općenito građanskog procesnog prava.

⁷² O zakonskim odredbama koje su uređivale i uređuju pripreme za glavnu raspravu u državama koje obilježava komunističko nasljeđe i problemima koji se pojavljuju u praksi, poput učestale odgode ročišta, slabe pripremljenosti sudaca za raspravljanje te drugim razlozima koji doprinose dekoncentraciji i predugom trajanju postupaka v. Aleš Galič, „The Preparatory Stage of Civil Proceedings in Slovenia, the Czech Republic and Slovakia: Halfway There Yet?“ u Laura Ervo i Anna Nylund (ur.) *Current Trends in Preparatory Proceedings: A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries* (Springer, 2016), str. 111.–140.

Međutim, i dalje postoje neka otvorena pitanja. Teško je objasniti zašto se zakonodavac nerijetko odlučuje na uvođenje nepotrebnih i kompliciranih rješenja za koja praksa u kratkom vremenu nije sposobna iznijediti funkcionalne odgovore.

Nema podataka o tome u kojoj su mjeri nakon izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku iz 2022. suci postali skloni postupak u sporovima male vrijednosti provoditi izvanraspravno, odnosno postavljaju li stranke učestalo zahtjev za provođenjem ročišta i kakve odluke sudovi donose u povodu takvih zahtjeva. Ne postoje čak niti precizni podaci o broju sporova male vrijednosti u ukupnoj masi parničnih predmeta.

Može se jedino pretpostaviti da postoje različite situacije i slučajevi jer na sudove pristiže značajan broj predmeta slijedom usvojenih prigovora protiv javnobilježničkih rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave. Osim toga, nije nepoznanica da se znatan broj građana u takvim postupcima samozastupa jer je angažiranje odvjetnika u predmetima male vrijednosti skupo i često neisplativo.

Pri odlučivanju o načinu provođenja postupka suci bi trebali voditi računa o nizu faktora pa tako o predmetu spora, istaknutim prigovorima, činjenicama i dokazima, okolnostima jesu li stranke zastupane od odvjetnika te u konačnici o postojanju zahtjeva stranke za saslušanjem i provođenjem ročišta.

Svakako treba uzeti da zahtjev samozastupane stranke za održavanjem ročišta determinira način na koji sud mora provesti postupak.

Zadržavanjem mogućnosti da stranka zatraži i slijedom svoga zahtjeva dobije usmenu raspravu štite se dva interesa. Prvi je interes građana koji sami vode svoje predmete dobiti priliku samostalno i usmeno, dakle u neposrednom kontaktu sa sudom iznijeti svoje stavove i prigovore. Nije racionalno očekivati od pravno nepismenih da svoje podneske pišu i obrazlažu jezikom struke. Stoga je potrebno i razborito u sporove male vrijednosti što prije uvesti uporabu obrazaca s pratećim objašnjenjima i uputama kako bi se najvećem broju građana omogućilo da svoja prava štite i ostvaruju samostalno. Isto tako, bilo bi poželjno i sasvim u skladu s načelom otvorenog pravosuđenja kada bi suci sa strankama, uvijek kada je to svrsishodno, raspravili ključna pravna pitanja spora i pružili potrebna razjašnjenja. Provođenje ročišta ne zahtijeva resurse bitno veće od onih koji su potrebni za izvanraspravno procesiranje predmeta jer dvadeset ili trideset minuta rasprave nije opterećujuće troškovno ni vremenski, a osim toga jednoga dana kada se tonsko snimanje ročišta uvede pred sve sudove, rasprave će se provoditi još brže i učinkovitije što će povoljno djelovati i stimulirati brzo odvijanje ročišta. U sporovima male vrijednosti suci trebaju postupak dovršavati na jednom ročištu. U krajnjoj liniji na takvo postupanje i rukovođenje postupkom poziva i ZPP koji nalaže sudu da u sporovima male vrijednosti odmah nakon zaključenja prethodnog postupka na istom ročištu održi glavnu raspravu.

Način na koji se sudi u sporovima male vrijednosti važan je zato što velik broj građana u doticaj sa sudovima dolazi upravo u toj vrsti parničnih postupaka pa postupanje sudova u tim predmetima stvara dojam o radu sudova. Riječ je o iznimno važnoj komponenti sveukupne aktivnosti sudova. Stoga je poželjno i bilo bi dobro kada bi sudovi pažljivo pristupali tumačenju odredbe o postupku u sporovima male vrijednosti kao pisanom postupku vodeći se teom da je upravo usmenost i neposredan kontakt sa strankama odlika otvorenih i pristupačnih sudova, ujedno i važan instrument za sveukupnu izgradnju povjerenja u sudbenu vlast.

BIBLIOGRAFIJA

1. Barbić, J, Pravosuđe i vladavina prava u Hrvatskoj, (2022)(13)1 Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, str. 161.–172.
2. Brozović, J, „Je li prethodni postupak doveo do koncentracije i kraćeg trajanja parničnog postupka?“, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu (2021) (71)5, str. 715.–766.
3. Brozović, J, Priprema i organizacija raspravljanja u parničnom postupku (doktorski rad, Pravni fakultet Zagreb, 2021)
4. Bulka, Z i Jakovina D, Sporovi male vrijednosti, Priručnik za polaznike Pravosudne akademije (2016)
5. Buljan I, „Novo uređenje postupaka u sporovima male vrijednosti“ (2022) Novi informator 6750.
6. Coleman, S. P, *Pursuing a Case in Small Claims Court* (MCLE 2010)
7. Čizmić, J, „Postupak u sporovima male vrijednosti u svjetlu odredaba novele ZPP 2019“ (2020) 41(1) Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, str. 243.–267.
8. Dika, M, „Novelirani postupak u sporovima male vrijednosti“, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (1991), (2009) (30)1, str. 1.–32.
9. Dika, M, *Pravo na tužbu. Prilog učenju o ulozi procesa u ostvarivanju pravnog poretka* (II. neizmijenjeno izdanje, Pravni fakultet 2014)
10. Engbers, E, *Small Claims und effektiver Rechtsschutz: Eine rechtshistorische und rechtsvergleichende Untersuchung zur zivilgerichtlichen Behandlung von Bagatellstreitigkeiten in Deutschland und Südafrika von 1500 bis 2000* (Duncker & Humblot, 2003).
11. Galič, A, „The Preparatory Stage of Civil Proceedings in Slovenia, the Czech Republic and Slovakia: Halfway There Yet?“ u Laura Ervo i Anna Nylund (ur.) *Current Trends in Preparatory Proceedings: A Comparative Study of Nordic and Former Communist Countries* (Springer 2016), str. 111.–140.
12. Jensen, C, „Small Claims Procedures in the Scandinavian Countries“ u Laura Ervo et. al. (ur.), *Rethinking Nordic Courts, Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice Vol. 90* (Springer 2021), str. 271.–291.
13. Jug, J i Maganić, A, *Novela Zakona o parničnom postupku i ostala sporna pitanja*, Priručnik za polaznike Pravosudne akademije (2022)
14. Kamhi, S, *Građanski sudski postupak* (IV. dopunjeno i prerađeno izdanje, Zavod za izdavanje udžbenika 1967)
15. Hodges C et al. (eds), *The Costs and Funding of Civil Litigation. A Comparative Perspective*. Hart Publishing (Oxford 2010).
16. Nyilas, A, *Simplification and acceleration of civil justice in Europe with special reference to small claims procedures* (Lambert Academic Publishing 2011)
17. Petkova, S i Senderayi, R. G, *Two For One: How Leveraging Small Claims Procedures Can Improve Judicial Efficiency and Access to Justice*, (World Bank Group 2020).
18. Petrak M, „DE MINIMIS NON CURAT PRAETOR, lat. pretor ne vodi računa o sitnicama“ (Novi informator od 1. siječnja 2014.)
19. Poznić, B, *Građansko procesno pravo* (Savremena administracija 1989)
20. Rakoff, J S, „Why You Won't Get Your Day in Court““, (The New York Review, 24. studenog 2016.)
21. Straniere, P, *Filing & winning small claims for dummies* (John Wiles & Sons 2016)
22. Tironi Z, „Postupak u sporovima male vrijednosti – potreba za većom učinkovitosti“ (2022) 43(3) Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, str. 811.–833.

23. Triva S, Građansko procesno pravo I. (Narodne novine 1972)
24. Triva, S, Dika M, *Građansko parnično procesno pravo*, VII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Narodne novine 2004)
25. Triva S, Belajec, V, Dika, M, *Novo parnično procesno pravo* (Informator 1977)
26. Ude L, *Civilni pravdni postopek* (ČZ Uradni list SRS 1988)
27. Uzelac, A i Bratković, M, „Certificiranje nespornih tražbina u domaćem i poredbenom pravu“ (2015) Zbornik Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća, str. 81.–116.
28. Uzelac, A, Zakon o parničnom postupku prema novoj paradigmi? u Jakša Barbić (ur.) *Modernizacija parničnog procesnog prava* (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti 2023), str. 125.–140.
29. Warner, R, *Everybody's Guide to Small Claims Court* (9 edn, Nolo 2003)
30. Zuglia, S., *Građanski parnični postupak FNRJ* (Školska knjiga 1957)

PROPISI I DOKUMENTI

1. 2020 ELI/UNIDROIT Model European Rules of Civil Procedure
2. Izvješća predsjednika Vrhovnog suda Republike Hrvatske o stanju sudbene vlasti (www.vsrh.hr)
3. Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2013. (P. Z. 216).
4. Prijedlog Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026. od 29. travnja 2021.
5. Ovršni zakon (Narodne novine, broj 112/2012, 25/2013, 93/2014, 55/2016, 73/2017, 131/2020, 114/2022, 6/2024) (HR)
6. Sudski poslovnik (Narodne novine, broj 37/2014, 49/2014, 8/2015, 35/2015, 123/2015, 45/2016, 29/2017, 33/2017, 34/2017, 57/2017, 101/2018, 119/2018, 81/2019, 128/2019, 39/2020, 47/2020, 138/2020, 147/2020, 70/2021, 99/2021, 145/2021, 23/2022, 12/2023, 122/2023, 55/2024) (HR)
7. Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika (Narodne novine, broj 138/2023) (HR)
8. Uredba (EZ) br. 861/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o uvođenju europskog postupka za sporove male vrijednosti, SL L 199, 31. srpnja 2007.
9. Zakon o parničnom postupku (Službeni list SFRJ, broj 4/1977, 36/1977, 36/1980, 6/1980, 69/1982, 43/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991. Narodne novine, broj 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 148/2011 – službeni pročišćeni tekst, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022, 155/2023) (YU/HR)

PRESUDE

1. Döry protiv Švedske (zahtjev 28394/95, odluka od 12. studenog 2002.)
2. Pönkä v. Estonia (zahtjev br. 64160/11, odluka od 8. studenog 2016.)
3. Presuda Pž-4670/00 od 9. listopada 2001.
4. Salomonsson protiv Švedske od (zahtjev br. 3897/97, odluka od 12. studenog 2022.)

Zvonimir Jelinić*

WRITTEN PROCEDURE AND THE RIGHT TO ORAL HEARING IN SMALL CLAIMS DISPUTES

Summary

This paper discusses small claims disputes and a significant legal amendment from 2022 establishing that small claims disputes will primarily be handled through a written procedure. The court will only conduct a hearing if it determines that it is necessary to carry out the evidence process or to ensure a fair trial. The paper examines whether this new rule is constructive and how it relates to the fact that small claims disputes are not necessarily trivial or marginal cases within the total number of civil proceedings conducted before Croatian courts.

It explores the circumstances that judges should consider when deciding on the method of conducting the procedure and also discusses other aspects and peculiarities of these numerous civil proceedings.

Keywords: small claims disputes, written procedure, right to a fair trial, right to an oral hearing, arbitrariness

This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Zvonimir Jelinić, PhD, Associate Professor, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, S. Radića 13, 31000 Osijek. E-mail address: zvonimir.jelinic@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7580-7843>.